

JUHA T. HAKALA

**VÄHEMMÄLLÄ
ENEM
MÄN**

**Miksi pienet askelet ovat hyvästä ja
liiallinen kunnianhimo pahasta**

ALMA TALENT | 2020 HELSINKI

Tilaa Vähemmällä enemmän -kirja
Alma Talent Shopista: shop.almatalent.fi

Copyright © 2020 Alma Talent Oy ja Juha T. Hakala

ISBN: 978-952-14-4089-2

ISBN: 978-952-14-4090-8 (sähkökirja)

Ulkoasu ja taitto: Maria Mitrunen

Paino: BALTO print, 2020 Liettua

Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almatalent.fi

Louis L'Amourin sanoin:

**Kun olet lukenut tärkeän kirjan,
osa siitä kulkee aina mukana.**

Toivon, että tämä kirja voisi olla sellainen sinulle.

Kiitos Svend, Marko, Aino, Linda, Satu,
Johanna, Hannele, Jari, Riina ja Juho.

SISÄLLYS

ALUKSI 9

RISTIRIITOJEN KUNNIANHIMO 17

Miten kukaan voi soittaa, kuten Glenn Gould!.....	19
Vanki numero 119104 ihmisyyden rajalla	27
Kunnianhimon kulttuurihistoriaa	37

UTELIAISUUTTA JA NÄKYMÄTTÖMIÄ ASIOITA 47

Isosti ajattelemisen saa haastajia.....	49
Rennon pakottomia katselijoita	58
Näkymättömän työn merkityksellisyys.....	66

PIENTEN ASKELEIDEN VOIMA 77

Kuinka Sassa ben Dahir käärii hihansa	79
Britit Ranskaa ympäri ajamassa	88
Unohda täydellisyys, hyväksy epätäydellisyys.....	96

SUURTEN TAVOITTEIDEN LANNISTAVA PAINO 105

Älä purista sitä mailaa!.....	107
Elefantin syömisen jalo taito.....	116
Etunojapunnertamista kiviaidan katveessa.....	126

AKATEEMISIA HARPPAUKSIA 133

Tehokasvatettuja broilereita	135
Late hioi, ja vielä hieman hioi.....	143
Kuka haluaa töihin ikuisen viilarin?	151

KUN KUNNIAN HIMO SAA VALLAN 159

Datan herra herutti aineiston hihastaan	161
Neiti apumooottori ja herra Goldmanin dilemma.....	170
Sinun ei pitäisi elää.....	177
Kunnianhimoista ja ahnetta tyyppiä etsitään.....	187

LOPUKSI

Pienillä asioilla on paikkansa – aina.....	197
--	-----

ALUKSI

**Mielestäni mielenkiintoisinta elämässä
ovat kaikki rosot ja puutteet sekä kaikki
hetket, jotka eivät ole täydellisiä.**

– CLEMENCE POESY –

Tuijotin jostain eteeni kulkeutunutta lehtijuttua. Tämä oli lyhyt ja ytimekäs. Se oli ilmeisesti kirjoitettu jonkin tutkimustiedotteen¹ pohjalta. Oletko sinä määrätietoinen, itsevarma, dominoiva ja kunnianhimoinen, kyseltiin sen parilla ensirivillä. Seurasi jatkoa: jos olet, voit näiden nykyistä työelämää määrittävien piirteiden ansiosta *tienata* kuukaudessa jopa satoja euroa muita enemmän. Myös keskimääräistä mojovampia pääomatuloja lupailtiin.

Sen verran tymäköitä lauseita oli tähän juttuun ladattu, että piti oikein ajatuksella kerrata. Jotenkin ne tuntuivat suorasu-kaisilta tulkinnoilta. Eikä ihmetyksen aiheeni ollut oikeastaan pelkkä artikkeli. Sen alkuperääkin aloin kummastella. Mikä oli houkutelut nämä tutkijat ihmisluonteen ja taloudellisen menestyksen välisen yhteyden tarkasteluun? Vai... ilmensikö tämä nyt yleisemminkin aikamme henkeä. Ehkä niin todella oli.

1 Lehtijutun taustalla oli tämä tutkimus: Maczulskij, T. & Viinikainen, J. 2015. *Personality characteristics and long-term labor market outcomes: Evidence from twins.*

Jos selailee Amazonin tai minkä tahansa muun verkkokaupan elämäntaitoon liittyvää kirjatarjontaa, voi huomata, että kyllä sieltäkin tämä ”rynni ja menesty” -näkökulma löytyy.

Ja toisaalta: mihinpä se olisi kadonnut – onhan moinen usko ollut jo satojen vuosien ajan enemmän tai vähemmän näkyvä osa läntistä kulttuuriperintöä, jopa osa ihmistaimien kasvatusta. Monet meistä uskovat yhä, että armaista kullannupukoistamme kunnianhimoisimmat, itsevarmimmat ja päämäärätietoisimmat tulevat lopulta kapuamaan korkeimmille orsille. He, nämä pyrkiväisimmät, ovat niitä, jotka aikanaan poimivat makoisimmat hedelmät tiedon puusta. He eivät syrjäydy, eivätkä jengiydy. Eikä heistä tietenkään tule mummojen pahoinpitelijöitä.

Päin vastoin, heistä tulee *menestyjiä*.

Tämmöisiä syvämietiskelin, mutta olinko jo ylireagoimassa? Oliko tässä nyt vain käynyt niin, että silmäni sattuivat minulle hieman huonona hetkenä tukkuun provokatiivisia väitteitä, joista muutama olisi jo yksinään onnistunut saamaan niskavillani pörhölleen?

Ei. Oli tässä muutakin. Työssäni yliopistolla olin ehtinyt saada kokemuksia, joiden pohjalta olin valmis asettamaan ehdolle ainakin osan lukemastani. Nimittäin, kyllä minäkin olin *joskus* ollut kunnianhimoinen pyrinöissäni (joku voisi väittää, että kovastikin), mutta sitten tapahtui jotain. Vastaani käveli Elämä haasteineen. Asiat alkoivat kulkeutua eteeni sellaisessa tulo-kulmassa, että oli kerta kaikkiaan vain löydettävä toisenlainen tekemisen malli. Oli pakko löysätä. Niin tehtyäni – ja moisista kokeiluista määräosan saatuani – aloin vähitellen kallistua sille kannalle, ettei kunnianhimoisin ja haastavin tie ole kaikissa oloissa ehkä sittenkään se toimivin. Ei ainakaan aina. Tällä hetkellä pohdin, onko se sitä edes useimmiten.

Nyt jo arvaatkin, kädessä pitämäsi kirjan tähtäin kiertyy juuri näihin kysymyksiin: Voimmeko jopa kompastua liialliseen kunnianhimoon ja jos, niin millä tavalla? Mitä liiallisesta pinnistelystä ja aina vain korkeammalle tähtäämisestä voi seurata? Voisivatko *vähemmän kunnianhimoiset* tavoitteet toimia joissakin tapauksissa riittävän hyvin tai suorastaan paremmin?

Ennen kuin lähden liikkeelle, minun on muutamin sanoin avatava Elämää haasteineen – siitähän ehdin jo vihjata. Tarina saa alkunsa noin vuodesta 2010. Olin hoidellut professorin virkaani muutaman vuoden. Elettiin sattumoisin myös aikaa, jolloin suomalaisen yliopistoon kohdistettiin voimakkaita rakenteellisen kehittämisen toimia.² Käytännössä tuo ”kehittäminen” omalla työpaikallani tarkoitti sitä, että lähes tulkoon kaikki arjen toimet – hallinto, opetus, tutkimus ja niin edelleen – haluttiin ottaa luupin alle.

Tapahtumien taustalla oli tietysti se tosiasia, ettei yliopisto ollut muusta yhteiskunnasta erillinen saareke. Se oli osa yhteiskuntaa, joka oli parhaillaan jonkinlaisessa puoliköyryssä asennossa kapuamassa jaloilleen viimeisimmästä talouden notkahduksesta, vuosien 2008 ja 2010 väliin sattuneesta niin sanotusta finanssikriisistä. Ja nyt siis oltiin tilanteessa, jossa myös valtionhallinnosta haluttiin ottaa löysät pois.

Muutosvaatimus oli nopea ja sitä ohjattiin määrätietoisin ottein ylhäältä. Osittain juuri tämän takia me yliopistojen työntekijät koimme tapahtumat hämmentävinä. Tähän saakka olimme olleet joko opettajia tai tutkijoita, mutta nyt meiltä yht-

2 Suomalaisissa yliopistoissa toteutettiin laajavaikutteinen yliopistolainsäädännön uudistus 1.8.2009.

äkkiä odotettiin monenmoista muutakin. Meitä alettiin valmentaa. Meille syötettiin pienin annospaloin liike-elämästä tuttuja ajattelutapoja. Meitä ohjattiin ajattelemaan strategisesti. Meille avattiin visioinnin merkitystä ja meille tähdennettiin ideoiden jalkauttamisen tärkeyttä – mitä se nyt ikinä olikaan.

Kaiken tohinan keskellä meistä yliopistojen työmuuraisista sukeutui erilaisten kehittämistyöryhmien ja laatuprojektien jäseniä. Meille esiteltiin vuokaavioita ja uusia toiminnanohjausjärjestelmiä, mutta myös sähköisiä systeemeitä, joilla saatoimme entistä tehokkaammin valvoa rakkaiden holhokkiemme etenemistä. Tähän kaikkeen myös minä melko tuoreena oppituolini haltijana – totta kai – pääsin mukaan. Ei mennyt montaakaan hetkeä, kun huomasin tulleeeni kihlatuksi useamman iskuryhmän jäsenyyteen, muutamaan jopa kokoonkutsujaksi, vastuulliseksi raportoimaan urakointimme tuloksista.

Nyt on tärkeää huomata, että kaiken tämän hallinnollisen puuhailun ohessa minulla oli tietysti myös tuoreehko virka opeteltavana. Jo yksin se oli minulle kova rasti, sillä en ole (tulkoon sekin tässä tunnustettua) oikein koskaan kokenut olevani penaa-lin terävimpiä kyniä. Ja niinhän siinä kävi, että työ alkoi velkoa tekijäänsä. Se sekä näkyi että tuntui kehossa – minun kehossani. Ennen niin värikylläisenä silmieni eteen avautunut maailma alkoi menettää sävyjään. Muutos oli salakavalan hidas, mutta jos oli tarkkana, vähittäisen liu'un värikylläisyydestä kohden antrasiitin harmautta saattoi kyllä nähdä.

Onneksi jossain vaiheessa panin tämän merkille ja myös ymmärsin, miten minulle poloiselle oli käymässä. Ei hyvin. Kyse oli hallinnan tunteesta. Otteeni työelämän reunasta oli selvästikin kirpoamassa. Karulla tavalla oivalsin senkin, että kaikki sisäi-

set kokemukseni näyttivät koskevan *vain* minua. Työkaverini viereisissä työhuoneissa porskuttivat eteenpäin onnellisen tietämättöminä siitä, mitä minun silmiäni edessä oli tapahtumassa.

Noihin aikoihin muistan pysähtyneeni erään – ja jälkikäteen ajateltuna suorastaan ratkaisevan – oivalluksen äärelle. Ajattelin: koska omaan hyvinvointiini liittyviä yhteiskunnallisia ja organisatorisia peliliikkeitä ei ole näköpiirissä, minun on käytävä asioihin käsiksi ihan itse. Ilmeisesti minun on kehiteltävä ongelmiini *omista lähtökohdistani* nousevia selviytymisstrategioita.

Ja niin aloin tehdä. Alkuun toimeni olivat jokseenkin jäsentymättömiä. Sellainen oli esimerkiksi idea, jonka sain eräänä loppusyksyn nuhjuisena aamuna. Tuo tähtiajatus oli vuoden mittainen virkavapaan puolikas, jonka onnistuin neuvottelemaan itselleni. Käytännössä saatoin jatkossa ahertaa töitäni parin viikoin jaksoissa tyyliin: kaksi viikkoa yliopistolla, seuraavat kaksi vapaalla ja niin edelleen. Vuoden työhuojennuksen jälkeen olin niin ihastunut ikiomaan ”keinooni”, että hain sille jatkoa.

Kun sitten aikanaan palasin yliopistolle hoitamaan täydellä virkavastuulla työtäni, huomasin muutoksen. Elämän riemunkirjavuus oli palannut silmiäni eteen. Eikä siinä kaikki. Moni muukin asia oli palannut komennukseltaan. Työkaverit, jotka vielä vuosi, pari takaperin olivat olleet jokseenkin ”syvältä”, olivat taas mukavia ihmisiä. Heidän kanssaan työ sujui ja heidän seurassaan viihdyin. Myös pienempiä asioita tapahtui, mutta nekin vain vahvistivat johtopäätöstä, jonka äärelle päädyin: ongelma oli ollut minun pääkoppani sisässä.

Tärkeintä kokemassani oli kuitenkin se, että suhtautumiseni päivittäisiin toimiini alkoi muuttua. Aiemmin olin omaksunut

saman velvollisuudentuntoisen asenteen, jolla lähestulkoon kaikki muutkin lähipiirissäni näyttivät suhtautuvan työhönsä.

Eli kun valtion virkamies saa eteensä työn, tulipa se ministeriöstä tai jostakin oman yliopiston Moolokin kidasta, hän ei juuri tuhlaa ruutia sen pohtimiseen, onko työ syytä tehdä tai millä tyyllillä se tehdään. Kaikki työt tehdään isosti ja kunnianhimoisesti, sydämen palolla. Kyllä, kyllä: tiedän toki, että kunnianhimoiset tavoitteet kuuluvat edelleen varsin elimellisesti tieteen tekemiseen, mutta yliopistoissa tehdään paljon muutakin. Käytännössä vain murto-osa esimerkiksi professorien työtehtävistä on tutkijan kammiossa lymyilemistä.

Yhtä kaikki, olin tullut toden äärelle. Koska aikani ja voimani olivat peräti rajallisia, minun oli rohjettava tehdä valintoja. Sieluni silmin näin edessäni kaksi vaakakupia, joista toisessa oli terveyteni ja toisessa kaikki se, mitä työnantajani minulta sai. Oli selvää, että asetelma oli sakannut ja nyt sille olisi löydettävä tolkullinen tasapaino. Totta kai minun oli mahdollista edelleen suhtautua töihini, ”kuten virkamiehen kuuluu”, täysin sydämin. Näin tehdessäni en kuitenkaan voinut taata työntäjäni, enkä edes itselleni, että olisin kehässä vielä viiden vuoden kulluttua. En selviäisi ehkä kolmeakaan vuotta.

Niinpä omaksuin vähitellen toisenlaisen tavan tehdä asioita. Aivan aluksi tein rehellisen summittaisarvion työmäärästä. Sitä oli kertynyt pöydälleni röykkiöiksi asti. Aloin katsella edessäni huojhtelevia kasoja selvästi aiempaa kriittisemmin. Etäännyin ja kääntelin päätäni. Mutristelin huuliani ja kurtistelin otsaani. Ellen päässyt selvyYTEEN urakan luonteesta, punnitsin kasaa käsissäni. Lopulta olin valmis johtopäätökseen: tästä kaikesta en selviäisi sillä kunnianhimolla, jolla olin aiemmin töihini suhtautunut. En ainakaan työajan puitteissa.

Oli siis karsittava, ja varsinkin muutettava asennetta. Tähän uuteen moodiin minua rohkaisivat myös aiemmat kokemukseni ohjaustyöstä, jota olin tehnyt opinnoissaan viipyneiden opiskelijoiden parissa. Tuo työ oli opettanut minulle, että on asioita, joista selviämme varmemmin, jos pudotamme rimaa ja ikään kuin rentoudumme. Alamme ottaa pienempiä askeleita. Eikä siinä kaikki, kun lakkaamme kiristämästä purukalustoamme yhteen, huomaamme, mitä meissä alkaa tapahtua. Pieniä ihmeitä. Aivan liian ylivoimaiset tavoitteet kaikkoon silmiemme edestä ja voimme kenties eräänä päivänä elää todeksi ikivanhan merenkulkijoiden viisauden: ”Kun olet matkalla, oikeastaan olet perillä.”

Rakas lukijani, ole hyvä! Tähän kirjaan olen koonnut sikermän elävästä elämästä noukittuja esimerkkejä, jotka toivoakseni osoittavat, että aina ei tarvitse pinnistellä. Kunnianhimon ja isosti ajattelemisen tiet voivat olla valtaväyliä, mutta ainoita teitä ne eivät ole; tällaiset valtaväylät voivat joskus jopa olla todellisten voimavarojemme kahlitsijoita.

Jos uskot tämän, voit yllättyä iloisesti. Voit hylätä *sitten kun*-ajattelun. Alat ehtiä enemmän. Saat ystäviä. Löydät takaisin ompeluseuraan, jossa sinulla ei ollut vuosiin aikaa vierailta. Voit olla mukavampi ihminen itsellesi ja läheisillesi. Voit pienentää verenpainelääkkeittesi annostelua ja mikä parasta: voit pujottaa jokaisen ”pienesti askeltavan” päivän arvokkaaksi helmeksi elämäsi helminauhaan. Niitä pujotellessasi huomaat: toden totta, ei elämää kannata juoksemalla pilata.